

Nederlands-Indië. De hoge kosten achtte hij geen bezwaar. Voor hem stond vast, 'dat', zo schreef hij in een nota waarvan van Starckenborgh een afschrift ontving,

'de betekenis van Nederlands-Indië voor Nederland zelfs niet bij benadering in cijfers kan worden uitgedrukt. Men mag zonder overdrijving zeggen dat niets van wat hier te lande in de loop der laatste decennien is opgebouwd op het gebied van onderwijs, op het gebied van de gezondheidszorg, van sociale voorzieningen, kortom van alle factoren die het culturele peil van Nederland bepalen, zonder zéér belangrijke schade zou kunnen worden gehandhaafd, indien Indië voor Nederland verloren zou gaan.

Wie zich in de gevolgen van een verlies van Indië ook maar even indenkt als een realiteit die onder de omstandigheden van het ogenblik plotseling kan intreden, zal moeten erkennen dat een zéér hoge premie verantwoord zou zijn om te verhoeden dat deze gevolgen zullen intreden. Dit geldt te meer als men bedenkt dat de natuurlijke rijkdommen van Indië zodanig zijn dat praktisch *elke* premie op den duur zou worden gecompenseerd, indien Nederland de politieke macht over Indië blijft behouden. Een Nederlands industrieel drukte dit tegenover mij eens aldus uit: wij kunnen ons arm betalen voor Indië, want Indië maakt ons toch altijd weer rijk.'

Eén minister was tegen het plan: mr. J. A. de Wilde, de minister van financiën: hij vond dat Nederland de hoge kosten (de drie slagkruisers zouden met hun entourage aan kleinere schepen minstens f 250 mln kosten) niet zou kunnen opbrengen en wees er op dat de slagkruisers volgens Furstner pas in '44 in dienst gesteld zouden worden. 'Wie kan nu', schreef hij in mei '39 in een nota aan zijn ambtgenoten, 'in deze tijd de toestand van over vijf jaren beoordelen?''² Hij trad af.

Aanbouw in vijf jaar tijd zou vlug zijn (admiraal Ferwerda, gelijk vermeld, dacht aan bijna zeven jaar) – Furstner vertrouwde evenwel dat het zou lukken, mede omdat Duitsland zich bereid had verklaard, aan Nederland het bouwplan af te staan van de slagkruiser *Gneisenau* (behoudens enkele technische details die de Duitsers geheim wilden houden). Duitsland had zich trouwens óók bereid verklaard, materialen en onderdelen te leveren, in ruil waarvoor het grote hoeveelheden groente van Nederland zou betrekken. Maar zou Duitsland, als het er op aankwam, die hulp wel bieden? 'Wij binden ons . . . volkomen', schreef Ferwerda

¹ Nota voor de ministerraad, juni 1939, van Welter. ² Idem, 10 mei 1939, van J. A. de Wilde.